



Materiál na rokovanie
HSR SR 27. 09. 2021

bod 2

S T A N O V I S K O

k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

1. Popis návrhu

Predložený návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov obsahuje väčší počet ustanovení, ktoré boli obsiahnuté aj v predchádzajúcich dvoch návrhoch ústavného zákona, ku ktorým mala KOZ SR mimoriadne veľa zásadných pripomienok. Ustanovenia obsiahnuté v predloženom návrhu zákona znevýhodňujú alebo poškodzujú väčšinu účastníkov dôchodkového zabezpečenia, napriek volebnému aj povolebnému prísľubu súčasnej vládnej koalície, že nebude zhoršovať sociálnu situáciu občanov a nebude im brať dosiahnuté sociálne istoty.

Najzávažnejším opatrením navrhnutým v predloženej novelizácii zákona o sociálnom poistení je korekcia aktuálnej dôchodkovej hodnoty. Dôsledkom tohto opatrenia bude podstatné zníženie všetkých novopriznávaných dôchodkov z priebežne financovaného dôchodkového poistenia. Tento návrh považuje KOZ SR za veľmi nespravodlivý, nakoľko ide o snahu skrytou formou obrať budúcich dôchodcov o časť ich dôchodkov, napriek tomu, že sa zachovávajú objemy plateného poistného a dokonca niektorým poistencom sa toto poistné ešte zvyšuje. Odvody na povinné dôchodkové poistenie v Slovenskej republike patria medzi najvyššie v EÚ a už v súčasnosti v konkrétnych príjmových skupinách (napr. už pri poistnom z priemernej mzdy) výška vyplácaných dôchodkov nezodpovedá objemu peňazí, ktoré títo poistenci do systému zaplatili. Znížením aktuálnej dôchodkovej hodnoty sa ušetrí na životnej úrovni budúcich dôchodcov, ale nie v záujme proklamovanej finančnej stabilizácie dôchodkového systému, ale v záujme vyšších príjmov určenej preferovanej skupiny dôchodcov. Navrhnutú zmenu, ktorou sú poškodení všetci budúci dôchodcovia považuje KOZ SR za neakceptovateľnú.

Predložený návrh obsahuje zvýšenie vymeriavacích základov pre výpočet nemocenských dávok a dávok v nezamestnanosti, čo KOZ SR považuje za pozitívny krok, aj keď výška týchto dávok nezodpovedá výške poistného, ktoré každý ekonomicky aktívny občan musí platiť.

Navrhnuté vytvorenie novej nesystémovej dávky, rodičovského dôchodku, považuje KOZ SR za návrh, ktorý diskriminuje veľkú väčšinu účastníkov povinného dôchodkového zabezpečenia. Napriek tomu, že navrhnutá dávka sa nazýva rodičovský dôchodok, nedostane ho každý rodič. Nedostanú ho rodičia, ktorí si odložia odchod do dôchodku a budú pracovať dlhšie; rodičia, ktorých deti zomrú pred ich nástupom na dôchodok; rodičia, ktorých deti nemôžu pracovať zo zdravotných dôvodov, hoci výchova takýchto detí je náročnejšia na starostlivosť aj na financie; rodičia, ktorí nemôžu mať deti; rodičia, ktorých deti pracujú v zahraničí; rodičia, ktorých deti už nepracujú lebo sú tiež dôchodcovia a prax určite ukáže, že poškodených rodičov bude viac, ako v súčasnosti predpokladáme. Súčasne musí KOZ SR zdôrazniť, že tvrdenie súčasnej vlády, že deti rodičov, ktorým prispievajú na dôchodok zo svojich odvodov poistného nebudú poškodené na svojom budúcom dôchodku, nie je pravdivé, pretože predložený návrh zákona obsahuje ustanovenia na základe ktorých tieto deti, rovnako ako aj všetci budúci dôchodcovia, budú mať nižšie dôchodky, aby sa ušetrilo aj na rodičovské dôchodky.

KOZ SR opakovane vyjadruje nesúhlas so zvyšovaním dôchodkového veku na základe predlžovania stredného veku dožitia. Slovenská populácia na prahu dôchodkového veku je vo veľmi zlom zdravotnom stave a predlžovanie dôchodkového veku môže túto situáciu ešte zhoršiť. Zdôvodnenie zvyšovania dôchodkového veku finančnými záujmami považuje KOZ SR za nesociálne a bezohľadné. Vláda by mala použiť iné opatrenia na zabezpečenie finančnej udržateľnosti dôchodkového systému, nie len zhoršovaním sociálnej a zdravotnej situácie občanov.

Za ďalší návrh s negatívnymi dôsledkami považuje KOZ SR návrh, na zrušenie ročného zúčtovania v sociálnom poistení. Daňovo-odvodová reforma, obsiahnutá v programovom vyhlásení vlády, ktorá má byť dôvodom zrušenia ročného zúčtovania, zatiaľ nie je ani zverejnená a preto neexistuje dôvod pre zrušenie tak dlho pripravovaného kroku, na dosiahnutie optimálneho výberu poistného, potrebného na výplatu už priznaných dôchodkov.

2. Stanovisko KOZ SR

2.1 V rámci medzirezortného pripomienkového konania k predloženému návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, uplatnila KOZ SR zásadné pripomienky, ktoré predkladateľ neakceptoval.

2.2. K návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, predloženému na rokovanie HSR SR má KOZ SR tieto zásadné pripomienky:

K bodu 2:

§ 13 ods. 2, písm. a) bod 5

KOZ SR nepovažuje vytvorenie rodičovského dôchodku za správne a spravodlivé. Keďže nebude mať každý rodič nárok na takto nazvaný dôchodok, bude znamenať diskrimináciu tých rodičov, ktorých deti zo zdravotných dôvodov nemôžu alebo nechcú pracovať, ale aj rodičov, ktorých deti pracujú v zahraničí, alebo ich deti zomreli, alebo sú už tiež dôchodcovia. KOZ SR nepovažuje za správne, keď za rovnako vypočítané platby poistného budú mať niektorí dôchodcovia vyššie dôchodky ako ostatní.

Okrem toho nie je pravdivé ani tvrdenie predkladateľa návrhu zákona, že deti, ktoré prispejú svojim rodičom k dôchodku nebudú mať znížený dôchodok, pretože za účelom získania peňazí na rodičovské dôchodky, obsahuje tento návrh zákona redukciu všetkých novopriznávaných dôchodkov.

KOZ SR navrhuje vypustenie dávky „rodičovský dôchodok“ z § 13 ods. 2.

Zásadná pripomienka.

K bodu 11:

§ 55 ods. 2, § 58 ods. 3 a § 108 ods. 6

Zvýšenie maximálneho denného vymeriavacieho základu na určenie nemocenských dávok a dávky v nezamestnanosti zo súčasného 2-násobku priemernej mzdy v národnom hospodárstve pred dvoma rokmi na 2,5-násobok považujeme za nedostatočné. KOZ SR už v minulosti vzniesla opakovanú požiadavku zvýšenia maximálneho denného vymeriavacieho základu na určenie dávok sociálneho poistenia, keďže rozdiel medzi maximálnou hranicou príjmu, z ktorej poistenci platia poistné na sociálne poistenie a výškou maximálneho denného vymeriavacieho základu, z ktorého sa určujú jednotlivé dávky sociálneho poistenia, je nepomerný.

Vláda by sa mala snažiť, prostredníctvom dôchodkovej reformy, zjednotiť vymeriavacie základy pre platby poistného a pre výpočet všetkých dávok, t. j. nemocenských, dôchodkových, úrazových, aj dávok v nezamestnanosti.

KOZ SR navrhuje zvýšenie maximálneho denného vymeriavacieho základu na určenie nemocenských dávok a dávky v nezamestnanosti z 2-násobku na 3-násobok maximálneho denného vymeriavacieho základu na určenie výšky nemocenských dávok a dávok v nezamestnanosti.

Obyčajná pripomienka.

K bodu 19:

§ 64 ods. 3

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v uvedenom ustanovení navrhuje v súvislosti s určením aktuálnej dôchodkovej hodnoty (ADH) zaviesť korekčný mechanizmus so zámerom redukovať výšku novopriznávaných dôchodkov. Navrhnutý vzorec výpočtu aktuálnej dôchodkovej hodnoty uvedený v prílohe č. 3aa predpokladá zmeniť porovnávaný ukazovateľ medziročného rastu priemernej mzdy z 3. štvrtroku predchádzajúceho a dva roky predchádzajúceho kalendárneho roka na porovnanie celoročnej priemernej mzdy. Už táto zmena bude znamenať nižšiu ADH, ale predkladateľ navrhuje aj konkrétne zníženie tým, že z rastu priemernej mzdy navrhuje započítavať iba 95 %. Pri porovnaní dôchodku z osobného mzdového bodu vo výške priemernej mzdy vypočítaného podľa vzorca platného v roku 2021 a dôchodku z rovnakého OMB vypočítaného podľa novonavrhnutého vzorca, nový vzorec predstavuje zníženie mesačnej sumy dôchodku o 32,34 euro. Pri súčasnej výške priemerného starobného dôchodku v sume asi 501 euro predstavuje navrhnuté zníženie citelný zásah do sociálnej situácie a životnej úrovne budúcich dôchodcov.

Predkladateľ navrhuje uvedený redukčný mechanizmus začať uplatňovať od 1. januára 2023, pričom návrh odôvodňuje záujmom zabezpečenia dlhodobej udržateľnosti dôchodkového systému. KOZ SR nesúhlasí s takýmto prístupom súčasnej vlády k najzraniteľnejšej skupine obyvateľstva, to je k poberateľom starobných a invalidných dôchodkov, nakoľko väčšina dôchodcov už nemôže ovplyvniť výšku svojich príjmov ekonomicky aktívnou činnosťou a súčasná úroveň dôchodkov vytláča väčšinu dôchodcov na okraj spoločnosti a do sociálnej vylúčenosti. Súčasne predkladateľ navrhuje podstatné zvýšenie výdavkov zo sociálneho poistenia na dôchodky, zavedením rodičovského dôchodku, čiže dôchodku pre vybranú skupinu dôchodcov

s jednoznačným diskriminačným kontextom a zákonom zakotviť poistnými platbami nepodložené nároky príslušníkov ozbrojených zborov zo sociálneho poistenia.

Z Analýzy vplyvov na rozpočet verejnej správy na zamestnanosť vo verejnej správe a financovanie vyplýva, že predkladateľ návrhu zákona predpokladá v horizonte roku 2070 pokles novopriznávaných dôchodkov približne o 8,2 %, pričom úsporu vo výdavkoch v roku 2023 odhaduje na úrovni približne len 0,7 mil. eur a v roku 2024 na úrovni približne len 2,2 mil. eur. KOZ SR zásadne nesúhlasí s právnou úpravou, ktorej dôsledkom bude znižovanie sumy dôchodkových dávok budúcich dôchodcov oproti súčasnému právnemu stavu a považuje tento návrh za antisociálny. Pri porovnaní rastu miezd a rastu dôchodkov od roku 1990 je zreteľné, že mzdy rástli niekoľkonásobne rýchlejšie ako dôchodky a napriek tomu predkladateľ navrhuje spomaliť rast už teraz veľmi nízkych dôchodkov. Predkladateľ v predložennom legislatívnom návrhu deklaruje ambíciu finančnej udržateľnosti priebežne financovaného systému dôchodkového poistenia, avšak svoj zámer uskutočňuje na úkor nárokov budúcich poberateľov dôchodkových dávok bez toho, aby využil iné možnosti na stabilizáciu financovania dôchodkového poistenia.

KOZ SR navrhuje vypustiť celý bod 19 z predloženého návrhu zákona.

Zásadná pripomienka

K bodom 22, 23 a 24:

§ 65

KOZ SR opakovane vyjadrovala a vyjadruje nesúhlas s predlžovaním dôchodkového veku podľa zvyšovania priemerného veku dožitia bez určenia hornej hranice dôchodkového veku. Neobmedzené zvyšovanie dôchodkového veku stresuje väčšinu dokonca aj mladej populácie a pokiaľ nie je úzko naviazané na celkový zdravotný stav populácie v pred dôchodkovom veku, môže spôsobovať hlbokú traumy u ľudí vo vyššom veku.

KOZ SR nesúhlasí s navrhnutým zvyšovaním dôchodkového veku.

Zásadná pripomienka

K bodu 32:

Tretí diel Rodičovský dôchodok

KOZ SR už pri predchádzajúcich návrhoch na zmenu a doplnenie Ústavy SR predložených predkladateľom, vyjadrila zásadný nesúhlas so zavedením rodičovského bonusu vo forme rodičovského dôchodku, a to z dôvodu narušenia princípu zásluhovosti, solidarity, ako aj absentujúcich prvkov medzigeneračnej solidarity. Zvedenie rodičovského dôchodku, ktorý predkladateľ navrhuje prijať do zákona o sociálnom poistení, obsahuje prvky diskriminácie voči poberateľom dôchodkov (rodičom), ktorých dieťa zomrelo, je ťažko zdravotne postihnuté, a preto napr. nemôže vykonávať zárobkovú činnosť, alebo pracuje v zahraničí a z uvedeného dôvodu neplatí poistné na sociálne poistenie v SR. Návrh je diskriminačný aj voči poberateľom dôchodkových dávok, ktorí deti nemajú napr. nie z vlastného rozhodnutia, ale zo zdravotných dôvodov. Navrhnutá formulácia nového § 66c umožňuje rôzne špekulácie, ktorými môžu sociálne neprispôsobiví jedinci vydierať svojich rodičov a obráť ich o navrhovaný rodičovský dôchodok, čím sa dosiahne pravý opak toho, čo navrhovateľ zákona predpokladá.

Navrhovanú sumu rodičovského dôchodku určenú ako 2,5 % (najviac 5 %) jednej dvanástiny úhrnu vymeriavacích základov dieťaťa za kalendárny rok, ktorý dva roky predchádza príslušnému kalendárnemu roku, nemožno považovať ani za akúsi náhradu nákladov za výchovu dieťaťa rodičom. Výdavky spojené so zavedením tohto opatrenia predkladateľ vyčíslil v roku 2023 približne na 570,6 mil. eur a v roku 2024 na 608,0 mil. eur, toto opatrenie bude po jeho schválení v rozpore so zabezpečením dlhodobej udržateľnosti dôchodkového systému.

KOZ SR navrhuje celý tretí diel predloženého návrhu zákona vypustiť.

Zásadná pripomienka

K bodu 37:

§ 67 ods. 8

KOZ SR nepovažuje za správne vylúčiť zo započítania odpracovaných rokov pre účely predčasného starobného dôchodku po 40 odpracovaných rokoch, roky, za ktoré si poistenec poistné doplatil podľa § 142 ods. 3 písm. b) a c). Tým, že bolo zaplatené poistné, čo umožňuje legislatíva, je potrebné sa na tieto doby pozerat' ako na poistené. Navrhnutým vylúčením týchto dôb zo započítania pre účely predčasného starobného dôchodku sa vytvára právna neistota, lebo rovnaké obdobia sa v zákone niekedy považujú za poistené a v inom prípade nie.

KOZ SR navrhuje vypustiť písm. a) z navrhnutého nového ustanovenia ods. 8 v § 67.

Obyčajná pripomienka.

K bodu 39:

§ 68 ods. 2

KOZ SR hodnotí pozitívne návrh predkladateľa, umožniť odchod do predčasného starobného dôchodku po odpracovaní 40 rokov, a považuje ho za prosociálne opatrenie zodpovedajúce cieľom odborov, zlepšiť sociálnu situáciu obyvateľov na Slovensku. Vzhľadom na skutočnosť, že nárok na tento predčasný starobný dôchodok nie je naviazaný na dôchodkový vek, je možné, že niektorí poistenci budú môcť odísť do predčasného starobného dôchodku už vo veku 58 rokov, čo negatívne ovplyvní výšku dôchodku na ktorý im vznikne nárok. KOZ SR preto pokladá za nevyhnutné navrhnúť, aby predčasný starobný dôchodok priznaný po 40 odpracovaných rokoch nebol vôbec redukovaný. Uplatnenie navrhutej redukcie tohto dôchodku o 0,3 % za každých začatých 30 dní predčasného poberania by mohlo spôsobiť, že takto vypočítaný predčasný starobný dôchodok nezabezpečí svojmu poberateľovi primerané hmotné zabezpečenie v starobe. Okrem toho sa dá predpokladať že, po dosiahnutí starobného dôchodkového veku, sa väčšina poberateľov týchto dôchodkov kvalifikuje na poberanie minimálneho dôchodku, nakoľko ten ich nedosiahne ani zákonom stanovenú minimálnu výšku. V súvislosti s vyššie uvedeným, a vo vzťahu k dodržaniu Dohovoru o minimálnych normách sociálneho zabezpečenia MOP č. 102, ktorým je Slovenská republika viazaná, vyjadruje KOZ SR pochybnosť, či takto schválená právna úprava nároku na predčasný starobný dôchodok, v nadväznosti na článok 67 uvedeného dohovoru, bude spĺňať dohovorom upravené kritérium garancie minimálnej výšky dôchodkovej dávky, a to 40 % z dosahovaného príjmu v sledovanom období t. j. rozhodujúcim období, z ktorého sa dôchodková dávka vypočítala.

KOZ SR opakovane žiadala a žiada zníženie redukcie aj pri výpočte predčasných starobných dôchodkov podľa v súčasnosti platnej legislatívy, nakoľko redukcia o 0,5 % za každých začatých 30 dní predčasného čerpania starobného dôchodku je najvyššia v celej Európskej únii. KOZ SR by považovala za prijateľné redukovať predčasné starobné dôchodky priznávané podľa teraz platných ustanovení zákona o 0,3 %, ako je to napr. v Českej republike. Je nesporné, že celková úroveň starobných dôchodkov je v Slovenskej republike veľmi nízka a vzhľadom na neustály rast životných nákladov je tento stav neudržateľný, keďže už dnes dôchodcovia tvoria najväčšiu skupinu občanov ohrozených sociálnym vylúčením. Slovensko patrí medzi krajiny EÚ s najnižším podielom výdavkov na sociálnu sféru z HDP a preto je v súčasnosti neodôvodnené znižovať sociálne dávky, najmä tie poskytované z poistného systému.

Na základe vyššie uvedených skutočností KOZ SR navrhuje, upraviť znenie ustanovenia § 68 ods. 2 písm. a) na „0,3 za každých začatých 30 dní odo dňa...“ a súčasne navrhuje vypustiť z § 68 ods. 2 písm. b).

Zásadná pripomienka.

K bodu 86:

§ 162 ods. 1 písm. d)

V súvislosti s pripomienkou k bodu 36 (rodičovský dôchodok), KOZ SR navrhuje vypustiť aj navrhnuté ustanovenie písm. d) v § 162 ods. 1.

Zásadná pripomienka

K bodu 148:

§ 293fs

V súvislosti s pripomienkou k bodu 36 (rodičovský dôchodok), KOZ SR navrhuje vypustiť aj navrhnuté ustanovenie § 293fs.

Zásadná pripomienka

K bodu 149:

Príloha č. 3aa

KOZ SR považuje návrh Prílohy č. 3aa, ktorý obsahuje nový výpočet aktuálnej dôchodkovej hodnoty, za poškodzujúci a znižujúci sociálne a právne istoty a nároky zamestnancov a všetkých poistencov a žiada zachovanie súčasného vzorca výpočtu starobného dôchodku.

KOZ SR žiada vypustenie bodu 149.

Zásadná pripomienka.

K bodu 152:

Príloha č. 3c

KOZ SR opakovane zamietla predlžovanie dôchodkového veku na základe zvyšovania stredného veku dožitia a žiada vrátenie ustanovenia hornej hranice zvyšovania dôchodkového veku do Ústavy SR alebo do zákona a preto požaduje preformulovanie Vzorca pre určenie všeobecného dôchodkového veku ako je uvedený v Prílohe č. 3c. KOZ SR vyjadruje túto pripomienku v súvislosti s pripomienkou v bode 22, 23 a 24.

Zásadná pripomienka.

K Čl. VI, bod 1 (zákon č. 462/2003 Z. z.)

§ 8 ods. 7

V súvislosti s pripomienkou k bodu 11 v Čl. I, KOZ SR považuje zvýšenie denného vymeriavacieho základu, na základe ktorého sa určuje maximálny vymeriavací základ pre určenie náhrady príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca z 2-násobku na 2,5-násobok za nedostatočné a vzhľadom na výšku miezd zamestnancov, žiada zvýšenie denného vymeriavacieho základu na 3-násobok všeobecného vymeriavacieho základu platného v kalendárnom roku, ktorý dva roky predchádza kalendárnemu roku, v ktorom vznikol dôvod na poskytnutie náhrady príjmu.

Obyčajná pripomienka.

K zrušeniu ročného zúčtovania sociálneho poistenia

Predkladateľ odôvodňuje návrh zrušenia ročného zúčtovania v sociálnom poistení v súvislosti s pripravovanou daňovo-odvodovou reformou podľa programového vyhlásenia vlády.

V Analýze vplyvov na rozpočet verejnej správy na zamestnanosť vo verejnej správe a financovanie sa uvádza: „Spolu s ročným zúčtovaním sa v prípade dôchodcov pracujúcich na dohodu a v prípade študentov, ktorí vykonávajú brigádnicke práce študentov ruší možnosť si douplatniť tzv. odvodovú odpočítateľnú položku na platenie poistného na starobné poistenie, invalidné poistenie a do rezervného fondu solidarity do výšky 2 400 eur ročne. Počet dotknutých osôb sa odhaduje na úrovni približne 103 tis. osôb ročne. Celkový negatívny vplyv zrušenia ročného zúčtovania spolu so zrušením možnosti douplatnenia odpočítateľnej položky v prípade študentov a dôchodcov na príjmy verejnej správy odhadujeme v roku 2022 na úrovni približne

29,3 tis. eur, v roku 2023 na úrovni približne 63,8 mil. eur a v roku 2024 na úrovni približne 41,4 mil. eur.“

Vzhľadom na uvedené, ako aj na skutočnosť, že doposiaľ vecne príslušný orgán ústrednej štátnej správy, ktorým je Ministerstvo financií SR, nepredstavil legislatívny zámer daňovo-odvodovej reformy, rušiť ročné zúčtovanie v sociálnom poistení, je podľa nášho názoru neopodstatnené.

Obyčajná pripomienka

3. Závěry a odporúčania

KOZ SR neodporúča návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, na ďalšie legislatívne konanie.